

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesinde Probleme Dayalı Öğrenim Yöntemi ve İşleyişi Konusunda Eğitim Yönlendiricilerinin Görüşleri

OPINIONS OF TUTORS ABOUT PROBLEM-BASED LEARNING PROCESS AT DOKUZ EYLUL UNIVERSITY
SCHOOL OF MEDICINE

H.Cahit TAŞKIRAN*, Berna MUSAL*, Neşe ATABEY**

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Anabilim Dalı*
Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi Biyoloji Anabilim Dalı**

ÖZET

Amaç: Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde (DEÜTF) eğitim yönlendiriciliği görevini üstlenen eğitimcilerin Probleme Dayalı Öğrenim (PDÖ) yöntemi ve işleyişine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi.

Gereç ve Yöntem: Kesitsel tipteki araştırmada 1997-1998 akademik yılından bu yana farklı dönemlerde eğitim yönlendiriciliği görevi üstlenen eğitimcilerin tümüne ulaşılmaya çalışılmıştır. 201 eğitime gönderilen anket formlarının 130'u (%65.0) geri dönmüştür. Anket formları eğitimcilerin tanımlayıcı özellikleri ve eğitim yönlendiriciliğine ilişkin 10 soru, PDÖ yöntemini değerlendirmeye yönelik olarak hazırlanan 12 maddelik bir ölçek ve en sık karşılan sorunlar ile görüş ve önerileri içeren iki açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Eğitimcilerden PDÖ yöntemine, ölçekteki ifadelerle ilgili olarak 1-5 arasında (1:en az, 5:en çok) puan vermeleri istenmiştir. Ölçeğe ilişkin güvenilirlik katsayısı yüksek bulunmuştur (Cronbach alpha: 0.90).

Bulgular: Eğitimcilerin PDÖ yöntemine verdikleri puanlar 5 üzerinden 3.80 ile 4.69 arasında değişmektedir. Öğrencilere sorgulama yeteneği kazandırması, iletişim becerilerini geliştirmesi, bağımsız çalışmayı güdülemesi ve problem çözme becerilerini geliştirmesi ile ilgili olarak eğitimcilerin verdikleri puanların ortalamaları 5 üzerinden 4.53'ün üzerindedir.

Sonuç: DEÜTF'de uygulanan PDÖ eğitim programının başarıyla sürdürülebilmesi için aktif rol üstlenen eğitim yönlendiricilerinin yönetime ve sürece ilişkin görüşlerinin sürekli olarak değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu nedenle güvenilirlik çalışması yapılan ölçek ve sorulardan oluşan anket formunun sonraki yıllarda da uygulanması planlanmaktadır.

Anahtar sözcükler: Probleme dayalı öğrenim, eğitim yönlendiricisi

SUMMARY

Objective: The purpose of this cross-sectional study is to determine the opinions of tutors about Problem-based Learning in Dokuz Eylül University School of Medicine.

Method: A questionnaire was formed, containing 10 items about tutor profile, a 5 point Likert scale (1:min 5:max) consisting of 12 items about problem-based learning process and two open ended questions asking frequently encountered problems and suggestions, and distributed to faculty who had been actively participating the PBL process as tutor in different periods since 1997-1998 academic year. Response rate was 65% (130 out of 201). The reliability of 12 item scale was measurably high (Cronbach alpha:0.90).

Results: Scores of tutors about problem-based learning varied between 3.80 and 4.69 out of 5 points. Respondents gave highest ratings to the items of student

H. Cahit TAŞKIRAN
Dokuz Eylül Üniversitesi
Tıp Fakültesi Tıp
Eğitimi Anabilim Dalı
Tel: 232 / 2595959-2267
e-mail: cahit.taskiran@deu.edu.tr

reasoning, improving communication skills, motivating individual learning, and improving problem solving skills. Mean scores about these items were above 4.53 out of 5.

Conclusion: For the purpose of evaluating and improving the efficacy of educational programme in Dokuz Eylül University School of Medicine, it is important to determine the opinions of tutors about PBL process. In the following years, it is planned to repeat this study by using the same questionnaire.

Key words: Problem-based learning, tutor

Probleme dayalı öğrenime (PDÖ) ilk kez 1967'de McMaster Üniversitesinde başlanmış ve yenilikçi, çağdaş bir eğitim yaklaşımı olarak benimsenerek Maastricht, New Mexico, Southern Illinois gibi üniversitelerde uygulamaya başlanmıştır (1). PDÖ yöntemi problemin saptanması ile başlayan ve saptanan sorun veya sorunların çözümüne yönelik öğrenme gereksinimlerinin belirlendiği ve bağımsız çalışmada edinilen bilgilerin paylaşıldığı oturumlarla ilerleyen bir süreçtir. Sorunlar biyolojik, toplumsal ve davranışsal bakış açılarını birleştiren bir kavramsal çerçevede bir senaryo içinde tanımlanmaktadır. Öğrenciler 6-8 kişilik küçük gruplarda bir eğitim yönlendiricisi ile birlikte çalışmaktadırlar (1,2). PDÖ yetişkin öğrenme prensiplerine dayalı öğrenci merkezli bir süreçtir ve öğrencinin öğrenme sorumluluğunu almasını sağlayarak yaşam boyu öğrenme ve mesleki gelişime olumlu katkı sağlamaktadır (2). PDÖ'nün önemli görülen bazı avantajları; hatırlanabilir ve kullanılabilir bilgi edinme, klinik sorgulama becerisi, bağımsız çalışmayı öğrenme, ilgi ve motivasyon sağlamasıdır (1-3).

Eğitim programlarının çok yönlü olarak sürekli değerlendirilmesi sürecin olumlu şekilde işleyip işlemediğini izlemeyi ve sorunlar varsa hemen fark edilerek zamanında çözümler üretilmesini sağlamaktadır (4-6). Literatürde PDÖ yönteminin öğrenciye sağladığı avantajlarla ilgili olarak çok sayıda yayın olmakla birlikte, eğitim yönlendiricilerinin görüşlerini içeren araştırma sayısı kısıtlıdır (7).

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde (DEÜTF) 1997-1998 akademik yılından itibaren sürdürülen ve merkezinde probleme dayalı öğrenimin olduğu aktif eğitim programına yönelik olarak eğitimciler ve öğrenciler tarafından verilen sözlü ve yazılı geri bildirimler dinamik bir yapıya sahip olan modelin sürekli geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

DEÜTF'de tüm akademik bölümlerden öğretim elemanları yılın belli dönemlerinde dönüşümlü olarak 8-

12 haftalık sürelerle eğitim yönlendiriciliği yapmaktadır. Bir eğitim yönlendiricisi 2 hafta süren bir modülde 3 ayrı PDÖ oturumunda toplam 12 saat süreyle 8-9 öğrenciden oluşan bir gruba yönlendiricilik yapmaktadır.

Bu çalışmada DEÜTF'de eğitim yönlendiriciliği görevini üstlenen eğitimcilerin PDÖ yöntemi ve işleyişine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Kesitsel tipteki araştırma ile PDÖ kursu alan 291 öğretim elemanından 1997-1998 akademik yılından bu yana farklı dönemlerde eğitim yönlendiriciliği görevi üstlenmiş eğitim yönlendiricilerinin tümüne ulaşılması hedeflenmiştir. Bu amaçla Şubat 2001'de 201 eğitime gönderilen anket formlarının bir hafta içinde geri gönderilmesi istenmiştir. Anket formlarına isim yazılması istenmediği için formların geri dönme oranında bir kısıtlılık olduğu düşünülmektedir. Formların 130'u geri dönmüştür (%65). Anket formları eğitimcilerin tanımlayıcı özellikleri ve eğitim yönlendiriciliğine ilişkin 10 soru, PDÖ yöntemini değerlendirmeye yönelik olarak hazırlanan 12 maddelik bir ölçek ve en sık karşılan sorunlar ile görüş ve önerileri içeren iki açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin geliştirilmesinde ve anket sorularının hazırlanmasında eğitim yönlendiricilerinin PDÖ konusundaki düşünce ve davranışlarını incelemeye yönelik araştırmalardan yararlanılmıştır (7,8). Eğitimcilerden PDÖ yöntemine, ölçekteki ifadelerle ilgili olarak 1-5 arasında (1:en az, 5:en çok) puan vermeleri istenmiştir. Ölçeğe ilişkin güvenilirlik katsayısının yüksek bulunması (Cronbach alpha:0.90) nedeni ile sonraki yıllarda da aynı ölçek ile eğitimcilerin görüşlerinin incelenmesi planlanmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma grubundaki eğitimcilerin yaş ortalaması 39.5 ± 6.42 olup, %56.9'u erkek, %43.1'i kadındır. Katılımcıların %27.9'u temel bilimler, %40.3'ü dahili bilimler, %31.8'i cerrahi bilimlerden gelmekte;

%26.9'unun profesör, %36.9'unun doçent, %31.5'inin yardımcı doçent ve %4.7'sinin öğretim görevlisi olduğu görülmektedir.

Yenilikçi eğitim programlarının başarıya ulaşması için eğiticilerin sürece hazırlanmaları ve benimsemeleri ön koşuldur. DEÜTF'de aktif eğitim programının etkin bir şekilde yürütülebilmesi için eğiticilere önemli görevler düşmektedir. Aktif eğitim yöntemi olan PDÖ oturumlarında eğitim yönlendiriciliği görevini üstlenen kişilerin yönetime ilişkin olumlu veya olumsuz görüşlerinin uygulamalar üzerinde doğrudan etkili olabileceği düşünülmektedir.

DEÜTF'de aktif eğitim programının başlangıcından bu yana eğitim yönlendiriciliği görevi üstlenen eğiticileri kapsayan bu çalışmada PDÖ yönteminin öğrencilerine verilen ortalama puanların 5 üzerinden 3.80 ± 1.06 ile 4.69 ± 0.48 arasında değiştiği saptanmıştır (Tablo I). Öğrencilere sorgulama yeteneği kazandırması, iletişim becerilerini geliştirmesi, bağımsız çalışmayı güdülemesi ve problem çözme becerilerini geliştirmesi ile ilgili olarak eğiticilerin PDÖ yöntemine verdikleri puan ortalamalarının 5 üzerinden 4.53'ün üzerinde olduğu görülmektedir. Vernon'un 1995 yılında yaptığı bir çalışmada öğrencilerin ilgi ve beğenisi, eğiticilerin doyumunu, öğrencilere sorgulama yeteneği kazandırması ve öğrencileri kliniğe hazırlaması katılımcıların en olumlu bulduğu kazanımlardır (7). Aynı çalışmada katılımcıların en düşük puan verdiği konu başlığı temel bilgilerin öğrenilmesidir. Yazar bu konudaki katılımcı eğiliminin literatürdeki araştırmalardan etkilenmiş olabileceği yorumunu yapmaktadır. Yine aynı yazarın 1996 yılında yaptığı benzer bir araştırmada katılımcılar öğrenci ilgisi, öğrencileri kliniğe hazırlama ve sorgulama yeteneğine yüksek puanlar; temel bilgilerin kazanılmasına düşük puanlar vermişlerdir (9). Kaufman'ın çalışmasında eğitim yönlendiricileri öğrenci ilgi ve motivasyonu, sorgulama yeteneği, genel olarak sistemin öğrencilere katkısı ve eğiticilere sağladığı doyum maddelerine en yüksek puanları vermiş; temel bilgilerin öğrenilmesi en düşük ortalamayı almıştır (10). Öğrenci ilgi ve motivasyonu ile eğiticilere sağladığı doyum için verilen puanlar bizim çalışmamıza benzerlik göstermektedir ve temel bilgilerin edinilme-

sine verilen puanlar en düşüktür. Çalışmamızda temel bilgilerin edinilmesine verilen puanlar öğretim elemanlarının uzmanlık alanlarına ayrılarak incelendiğinde; temel bilimler öğretim elemanlarının ortalama 4.23 ± 0.73 , dahili bilimler öğretim elemanlarının ortalama 3.47 ± 1.12 , cerrahi bilimler öğretim elemanlarının ise ortalama 3.63 ± 1.13 verdiği görülmüştür ve gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır (One way Anova; F:3.951, SD:125, p:0.022). Temel bilgilerin edinilmesi en düşük ortalamayı almış görünmekle birlikte; uzmanlık dallarına göre eğitim yönlendiricilerinin bu maddeye verdiği puan ortalamaları karşılaştırıldığında temel bilimlerin ortalamasının dahili ve cerrahi bilimlerden yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Konunun uzmanı olan temel bilimler öğretim üyelerinin verdiği puanlar göz önüne alındığında, diğer öğretim üyelerinin düşük puanlarının bu konudaki kaygılarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Tablo I. Araştırma Grubunun PDÖ Yöntemine verdiği puanlar

Değerlendirilen öğeler	n	Ortalama
Sorgulama yeteneği kazandırması	127	4.69±0.48
İletişim becerilerini geliştirmesi	130	4.68±0.49
Bağımsız çalışmayı güdülemesi	129	4.64±0.53
Problem çözme becerilerini geliştirmesi	129	4.53±0.63
Öğrencilerin ilgi ve motivasyonunu sağlaması	130	4.50±0.56
Temel ve klinik bilgilerin integrasyonunu sağlaması	129	4.40±0.77
Öğrencilerin genel olarak sağladığı kazanımlar	124	4.38±0.67
Öğrencileri kliniğe hazırlaması	127	4.38±0.71
Değerlendirme becerilerini geliştirmesi	128	4.34±0.69
Öğrenmenin etkinliği/kalıcılığı	128	4.28±0.75
Eğiticilere sağladığı doyum	127	4.09±0.93
Temel bilgilerin öğrenilmesini kolaylaştırması	129	3.80±1.06

Cinsiyet ve uzmanlık dalları ile PDÖ yöntemine verilen puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır

Tablo II'de katılımcıların, eğitim yönlendiriciliğinin klinik çalışma ve araştırmalarını engelleyip engellemediği konusundaki düşüncelerinin uzmanlık dallarına göre dağılımı görülmektedir. Cerrahi bilimler eğitim yönlendiricilerinin %20.0'si, dahili bilimler eğitim yönlendiricilerinin %19.2'si, temel bilimlerde ise eğitim

yönlendiricilerinin %5.6'sı eğitim yönlendiriciliğinin klinik çalışma ve araştırmalarını engellediğini düşündüklerini belirtmektedir. Tablo III'te ise bu görüşlerin ünvanlara göre dağılımı yer almaktadır. Eğitim yönlendiricilerinin PDÖ yönteminin kendi klinik çalışma ve araştırmalarını engelleyip engellemediği sorusuna verdiği yanıtlarda uzmanlık dalları ve ünvanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, kısmen engellediğini düşünenlerin ağırlıklı olması ilginçtir. Uzmanlık dallarına göre gelecek dönemlerde eğitim yönlendiriciliği yapma isteklerinde (Tablo IV) temel bilimlerden kaynaklanan istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır ($X^2:20.641$, $SD:4$, $p:0.000$). Temel bilimler öğretim üyelerinin yeniden eğitim yönlendiriciliği yapma isteği %91.7 gibi yüksek bir orandadır. Olumsuz yanıtların dahili ve cerrahi bilim dallarında daha yüksek olmasının, bu akademik yılda kliniklerde taske dayalı öğrenmenin başlaması ve ilgili bölümlerin öğretim elemanlarının iş yükünün artmasına bağlı olduğu düşünülmektedir. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlarda da bu görüş doğrultusunda ifadeler yer almaktadır. Eğitim yönlendiriciliğini yeniden yapma isteğinin ünvanlara göre dağılımı incelendiğinde, öğretim görevlilerinin %66.7'si, profesörlerin %65.7'si, yardımcı doçentlerin %63.4'ü ve doçentlerin %56.3'ü bu soruya olumlu yanıt vermişlerdir (Tablo V). İstatistiksel olarak anlamlı bir fark olmamakla birlikte, profesörlerin yüksek orandaki isteği kıdemli öğretim üyelerinin işleyişe aktif katılım konusundaki motivasyonlarına ilişkin olumlu bir bulgu olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca formdaki açık uçlu sorulara verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların önemli bir kısmının yöntemi ve işleyişi olumlu bulduklarına ilişkin ifadeler görülmektedir. Sistemin daha iyi işleyebilmesi ve eğitim yönlendiricilerinin daha verimli çalışabilmesi için belirlenen öneriler arasında eğitici notlarının iyileştirilmesi, öğrenme kaynaklarının zenginleştirilmesi, eğitimcilerle yönelik eğitim programlarının ve danışmanlık sisteminin düzenlenmesi, eğitim yönlendiricisi toplantılarına katılımın ve toplantıların verimliliğinin artırılması göze çarpan noktalar. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ilgili akademik kurullarda sunulmuş, tartışılmış ve değerlendirilmiştir.

Tablo II. Araştırma grubunun, eğitim yönlendiriciliğini klinik çalışma ve araştırmalarını engellediği konusundaki düşüncelerinin uzmanlık dallarına göre dağılımı

Uzmanlık dalları	Engel olduğunu düşünüyorlar mı ?						Toplam	
	Evet		Kısmen		Hayır		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Temel bilimler	2	5.6	26	72.2	8	22.2	36	100.0
Dahili bilimler	10	19.2	37	71.2	5	9.6	52	100.0
Cerrahi bilimler	8	20.0	24	60.0	8	20.0	40	100.0
Toplam	20	15.6	87	68.0	21	16.4	128	100.0

$X^2: 6.325$ $SD:4$ $p:0.176$

Tablo III. Araştırma grubunun, eğitim yönlendiriciliğinin klinik çalışma ve araştırmalarını engellediği konusundaki düşüncelerinin ünvanlara göre dağılımı

Ünvan	Engel olduğunu düşünüyorlar mı ?						Toplam	
	Evet		Kısmen		Hayır		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Profesör	3	8.8	22	64.7	9	26.5	34	100.0
Doçent	11	22.9	32	66.7	5	10.4	48	100.0
Yardımcı Doçent	5	12.2	30	73.2	6	14.6	41	100.0
Öğretim Görevlisi	1	16.7	4	66.7	1	16.7	6	100.0
Toplam	20	15.5	88	68.2	21	16.3	129	100.0

$X^2:6.454$ $SD:6$ $p:0.374$

Tablo IV. Araştırma grubunun, gelecek dönemlerde eğitim yönlendiriciliği isteklerinin uzmanlık dallarına göre dağılımları

Uzmanlık dalları	Eğitim yönlendiriciliği istiyorlar mı ?						Toplam	
	Evet		Belki		Hayır		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Temel bilimler	33	91.7	3	8.3			36	100.0
Dahili bilimler	26	50.0	20	38.5	6	11.5	52	100.0
Cerrahi bilimler	20	48.8	14	34.1	7	17.1	41	100.0
Toplam	79	61.2	37	28.7	13	10.1	129	100.0

$X^2:20.641$ $SD:4$ $p:0.000$

Tablo V. Araştırma grubunun, gelecek dönemlerde eğitim yönlendiriciliği isteklerinin ünvanlara göre dağılımları

Ünvan	Eğitim yönlendiriciliği istiyorlar mı ?						Toplam	
	Evet		Belki		Hayır		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Profesör	23	65.7	10	28.6	2	5.7	35	100.0
Doçent	27	56.3	14	29.2	7	14.6	48	100.0
Yardımcı Doçent	26	63.4	11	26.8	4	9.8	41	100.0
Öğretim Görevlisi	4	66.7	2	33.3			6	100.0
Toplam	80	61.5	37	28.5	13	10.0	130	100.0

$X^2:2.717$ $SD:6$ $p:0.843$

DEÜTF'de uygulanan PDÖ eğitim programının başarıyla sürdürülebilmesi için aktif rol üstlenen eğitim yönlendiricilerinin yönetime ve sürece ilişkin görüşlerinin sürekli olarak değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu alanda ülkemizde yapılmış araştırma azlığı da dikkate alındığında, güvenilirlik çalışması yapılan ölçek ve sorulardan oluşan bu anket formunun sonraki yıllarda da uygulanarak benzer araştırmaların sürdürülmesi planlanmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Barrows HS. *Problem-based Learning: An Approach to Medical Education*. New York: Springer, 1980.
2. Schmidt HG. Problem-based learning: Rationale and Description. *Med Educ* 1983;17:11-16.
3. Barrows HS. A taxonomy of problem-based learning methods. *Med Educ* 1986;20:481-486.
4. Grant J, Gales R. Changing medical education. *Med Educ* 1989; 23:252-257.
5. Coles CR, Grant JG. Curriculum evaluation in medical and health-care education. *Med Educ* 1985;19:405-442.
6. Craig P, Bandaranayake R. Experiences with a method for obtaining feedback on a medical curriculum undergoing change. *Med Educ* 1993;27:15-21.
7. Vernon DTA. Attitudes and Opinions of Faculty Tutors about Problem-based Learning. *Acad Med* 1995;70:216-223.
8. Brazzanolli M. Importance, frequency and responsibility of main problems in tutorial group function at Marilia Medical School: A survey from tutors, second and third year medical students. Unpublished master theses (Master of Health Professions Education), Maastricht, The Netherlands, 2000.
9. Vernon DTA, Hosokawa MC. Faculty attitudes and opinions about problem-based learning. *Acad Med* 1996;71:1233-1238.
10. Kaufman DM, Holmes DB. Tutoring in problem-based learning: perceptions of teachers and students. *Med Educ* 1996;30:371-377.